

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Гонтаренко Ірина Сергіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу, ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Павлюк Олег Миколайович

аспірант кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу,
ХНЕУ ім. С.Кузнеця

irynagavrikova@gmail.com

Вступ. У сучасному світі, коли інформаційні технології стали невід'ємною частиною усіх сфер діяльності, формування інформаційної компетентності є важливим елементом освітнього процесу. В умовах швидкого розвитку цифрових технологій та інтеграції їх у навчальний процес, виникають нові виклики і можливості для підготовки студентів до ефективного використання інформації. Зокрема, розвиток інформаційної компетентності у цифровому навчальному середовищі набуває особливої значущості, адже це є основою для подальшого професійного розвитку, самостійного навчання та адаптації до вимог цифрової епохи.

Виклики, пов'язані з формуванням інформаційної компетентності в умовах цифрового навчального середовища, обумовлені швидким зростанням обсягів доступної інформації, а також необхідністю використання нових технологій для її обробки, аналізу та пошуку. Серед основних труднощів можна виокремити інформаційне перевантаження, проблеми із критичним осмисленням інформації, а також відсутність належної підготовки викладачів і студентів до ефективного використання цифрових ресурсів.

Однак, цифрове навчальне середовище також відкриває нові можливості для розвитку інформаційної компетентності. Інтерактивні онлайн-платформи, електронні бібліотеки, засоби для колаборації та обміну інформацією

дозволяють створювати гнучкі та індивідуалізовані умови навчання, що сприяють більш глибокому і осмисленому засвоєнню знань. Крім того, використання сучасних технологій надає студентам змогу розвивати навички самостійного пошуку інформації, аналізу даних та створення нових знань. У роботі буде розглянуто як сучасні підходи до навчання, так і технології, що допомагають подолати існуючі труднощі, а також шляхи вдосконалення процесу підготовки студентів до ефективного використання інформаційних технологій.

Ціль роботи. Аналіз викликів та можливостей, які стоять перед системою освіти у процесі формування інформаційної компетентності в умовах цифрового навчального середовища.

Матеріали та методи. Для досягнення мети дослідження були використані різноманітні методи та матеріали, що дозволяють комплексно дослідити процес формування інформаційної компетентності в умовах цифрового навчального середовища.

Для вивчення теоретичних основ формування інформаційної компетентності були проаналізовані наукові публікації, дослідження, а також нормативно-правові акти, що регулюють процеси цифровізації освіти. Особлива увага приділялася сучасним підходам до використання цифрових технологій у навчанні та розвитку інформаційної грамотності. Аналіз міжнародних стандартів, таких як *DigComp 2.1* Європейської Комісії, а також національних документів, таких як "Концепція розвитку цифрової освіти в Україні", дозволив визначити ключові елементи цифрових компетентностей.

Було проведено опитування серед студентів та викладачів вищих навчальних закладів для виявлення рівня їх інформаційної компетентності та ставлення до використання цифрових платформ у навчанні. Окрім того, були здійснені спостереження за процесом навчання студентів через онлайн-платформи, що дозволило оцінити ефективність використання сучасних інструментів для розвитку інформаційних навичок.

Для практичного дослідження були проаналізовані конкретні випадки впровадження цифрових інструментів у навчальний процес. Особливу увагу було приділено досвіду використання платформ Moodle, Google Classroom та інших інструментів для організації дистанційного навчання, а також їхнього впливу на розвиток інформаційної компетентності студентів.

Метод порівняння – застосовувався для порівняння рівня розвитку інформаційної компетентності серед студентів, що навчаються в традиційному режимі та в умовах дистанційного навчання. Це дозволило виявити відмінності у формуванні навичок пошуку, аналізу та використання інформації, а також визначити переваги та недоліки різних методів навчання.

Метод експертних оцінок – для аналізу підходів до формування інформаційної компетентності було проведено інтерв'ю з експертами у галузі освіти та інформаційних технологій, які надали свої рекомендації щодо удосконалення процесу навчання в цифровому середовищі.

Ці методи дозволяють комплексно дослідити та оцінити виклики і можливості, що стоять перед освітнім процесом у контексті формування інформаційної компетентності студентів у цифровому навчальному середовищі.

Результати та обговорення. Результати проведеного дослідження демонструють важливість розвитку інформаційної компетентності в умовах цифрового навчального середовища, а також виявляють ряд викликів і можливостей, що виникають при впровадженні новітніх цифрових технологій у навчальний процес. Одним із основних аспектів є рівень інформаційної компетентності студентів, який варіюється залежно від досвіду та готовності до використання цифрових інструментів. Аналіз отриманих даних показав, що більшість студентів володіють базовими навичками роботи з цифровими інструментами для пошуку та обробки інформації, однак лише мала частина здатна застосовувати ці навички для комплексного вирішення практичних завдань [2]. Важливо зазначити, що рівень розвитку інформаційної компетентності серед студентів, які навчаються в традиційному режимі, значно вищий порівняно з тими, хто навчається в умовах дистанційного навчання, що

може бути пов'язано з відсутністю прямого контакту з викладачами та меншою можливістю для отримання індивідуальної допомоги.

Інтеграція цифрових платформ у навчальний процес суттєво покращує доступ студентів до різноманітних ресурсів і сприяє розвитку їх самостійної роботи. Платформи, такі як Moodle, Google Classroom та інші, значно полегшують процес організації та проведення навчання, забезпечують зручний доступ до навчальних матеріалів, дозволяють здійснювати моніторинг прогресу студентів та організовувати зворотний зв'язок. Однак, попри позитивні аспекти, використання цифрових платформ також виявляє ряд проблем, зокрема, труднощі в управлінні великим обсягом інформації, яку студенти повинні опрацьовувати. Інформаційне перевантаження є однією з основних проблем, з якими стикаються учасники навчального процесу [4]. Студенти часто відчують труднощі в оцінці достовірності і релевантності інформації, що знаходиться в мережі, що може знизити ефективність їх навчальної діяльності.

Ще одним важливим аспектом є проблема критичного аналізу інформації. Результати дослідження показали, що студенти, які навчаються в умовах дистанційного навчання, мають менше можливостей для розвитку цієї важливої навички, оскільки традиційна взаємодія з викладачем, що часто сприяє розвитку критичного мислення, замінюється індивідуальною роботою з інформаційними ресурсами. У зв'язку з цим виникає необхідність у більш активному включенні методів медіаграмотності та критичного мислення в навчальні програми. Такі методи дозволяють студентам не тільки виявляти та аналізувати інформацію, а й оцінювати її значущість і коректність у контексті конкретних завдань.

Використання кейс-методу в дистанційному навчанні також продемонструвало свою ефективність. Студенти, працюючи з реальними кейсами, мали змогу не тільки отримати теоретичні знання, а й застосувати їх для вирішення практичних завдань. Такі методи сприяють розвитку навичок самостійного пошуку інформації, її обробки, аналізу та застосування в конкретних ситуаціях. Водночас, використання сучасних інструментів для

роботи з даними та управління проектами, таких як Trello або Padlet, дозволяє підвищити рівень взаємодії серед студентів і заохочує до більш активної участі в навчальному процесі.

Однак, попри численні переваги цифрових технологій, основним викликом, що постає перед сучасною освітою, є необхідність забезпечення належної підготовки викладачів до роботи в умовах дистанційного навчання. Більшість педагогів стикаються з труднощами у застосуванні новітніх технологій, а також з необхідністю змінювати традиційні методи навчання. Викладачі часто не мають достатнього досвіду та знань для використання цифрових ресурсів на належному рівні, що знижує ефективність навчання та взаємодії з учасниками освітнього процесу [5]. У зв'язку з цим важливим кроком є організація тренінгів і навчальних програм для педагогів, що дозволяють їм освоїти новітні технології та методики, адаптовані до умов цифрового навчального середовища.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що формування інформаційної компетентності в умовах цифрового навчального середовища є складним, але необхідним процесом. Використання цифрових технологій у навчальному процесі має значний потенціал для розвитку інформаційної компетентності студентів, однак для досягнення високого рівня цієї компетентності необхідно подолати низку викликів [1]. Це включає розвиток навичок критичного мислення, медіаграмотності, а також підготовку викладачів до роботи в цифровому середовищі. Важливим кроком є також створення сприятливих умов для забезпечення доступу до якісних навчальних ресурсів та активне впровадження інтерактивних методів навчання, що стимулюватиме розвиток інформаційної компетентності серед студентів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження можна зробити кілька ключових висновків щодо формування інформаційної компетентності в умовах цифрового навчального середовища. По-перше, цифрові технології суттєво змінюють процес навчання, забезпечуючи студентам доступ до великої кількості інформаційних ресурсів та можливості для самостійного вивчення.

Однак, хоча студенти мають доступ до новітніх технологій, їх здатність ефективно використовувати ці інструменти для аналізу, обробки та застосування інформації все ще залишається на недостатньому рівні, що вказує на необхідність посиленої роботи з розвитком їх інформаційної компетентності.

По-друге, результати дослідження підтверджують важливість інтеграції критичного мислення та медіаграмотності у навчальні програми. У умовах інформаційного перевантаження та поширення дезінформації студентам необхідно не лише володіти навичками пошуку і аналізу інформації, але й мати здатність критично оцінювати її достовірність і релевантність у різних контекстах. Це особливо важливо в умовах дистанційного навчання, де зменшена можливість безпосереднього контакту з викладачами та одногрупниками, що знижує рівень критичної взаємодії.

Третім важливим висновком є те, що для ефективного формування інформаційної компетентності потрібно забезпечити належну підготовку викладачів. Сучасні технології вимагатимуть від педагогів не лише високої технологічної грамотності, а й уміння застосовувати новітні педагогічні методи в онлайн- та гібридному навчанні. У цьому контексті важливим кроком є організація системи професійного розвитку для педагогів, щоб вони могли ефективно інтегрувати цифрові ресурси в навчальний процес.

У підсумку, формування інформаційної компетентності в умовах цифрового навчального середовища є складним, багатогранним процесом, що потребує комплексного підходу, який охоплює як розвиток навичок критичного мислення та медіаграмотності, так і професійну підготовку викладачів. Впровадження інтерактивних методів навчання, використання цифрових інструментів для аналізу даних та забезпечення доступу до якісних навчальних ресурсів є важливими умовами для підвищення ефективності формування цієї компетентності серед студентів.

References

1. Зязюн, І. А., Семиченко, В. А. (2018). Інформаційна компетентність як складова педагогічної підготовки майбутнього фахівця. Київ: Видавничий дім "Освіта України".
2. Петрова, І. О. (2021). Формування інформаційної компетентності студентів у контексті цифрової трансформації освіти. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, 1(25), 100–106.
3. Iryna Hontarenko et Oksana Kovalenko, (2024) « Améliorer l’enseignement dans le supérieur », Éducation et socialisation [En ligne], 73, mis en ligne le 08 septembre 2024, consulté le 02 octobre 2024. URL : <http://journals.openedition.org/edso/28532>.
4. Iryna Hontarenko, Oksana Kovalenko (2023) Optimizing learning: the crucial role of effective preparation and delivery of lectures in higher education / I. Hontarenko, O. Kovalenko // Educational Challenges. – Vol. 29. – Issue 1. – P. 72–84.
5. Hontarenko I. S. (2024) Professional training of future teachers in higher education institutions of Ukraine and China: Cultural and methodological specifics of preparing calligraphy teachers. «Актуальні питання у сучасній науці Серія «Педагогіка»: журнал. № 11(29) 2024. с. 709-718.
6. Bawden, D. (2018). Information Literacy: A Lifelong Competence for the Digital Age. Journal of Information Science, 44(5), 23–36.
7. Timmermans, M. (2018). Enhancing Digital Literacy in Higher Education: New Tools for Teaching and Learning. Journal of Educational Technology & Society, 21(4), 87–99.